

✦ ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Κοινωνιολογίας
ΠΜΣ Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπισή της

Θεματική ενότητα : Η κοινωνία της φυλακής

Επιστημονικά Υπεύθυνη καθηγήτρια Χ. Ζαραφωνίτου

Ομάδα εργασίας : Γεωργαλλής Ανδρέας
Γεωργόπουλος Χριστόφορος

Δήμου Βασιλική

Ζώτου Δήμητρα

Καψαλιάρη Αθανασία

Δανάη Μουσχή

Τάτση Χριστίνα

Φάρου Μαρία

Χρυσόχου Ελένη

Συντονισμός : Υπ. Διδ. Κωνσταντίνα Κουρούση

ΥΠΕΡΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

✦ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ :

A. Συγχρωτισμός

Ο μεγάλος αριθμός ατόμων στο μικρό χώρο της φυλακής δημιουργεί δυσκολίες στην καθημερινότητα των κρατουμένων.

Ο κρατούμενος δε διαθέτει τον προσωπικό του χώρο αλλά ζει με άτομα που δεν έχει επιλέξει ο ίδιος - χάνει έτσι την ιδιωτικότητά του.

B. Προβλήματα υγιεινής

Καθαριότητα, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, διατροφή.

Τα προβλήματα αυτά εμποδίζουν την εφαρμογή στην πράξη όσων διατάξεων προβλέπουν τα άρθρα του σωφρονιστικού κώδικα αναφορικά με τις προϋποθέσεις διαβίωσης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων

Η καθαριότητα και οι κανόνες υγιεινής πρέπει να τηρούνται έστω και κάτω από δύσκολες συνθήκες εφόσον διαμορφώνουν τις ελάχιστες προϋποθέσεις για προστασία της φυσικής και ψυχικής κατάστασης των ατόμων που ζουν σε κλειστό περιβάλλον.

Γ. Ανομοιογένεια

Σχετικά με την ποινική κατάσταση των κρατουμένων :

Οι κρατούμενοι δε διαχωρίζονται ανάλογα με την ποινή τους, στην πράξη σημαίνει ότι στο ίδιο κελί μπορεί να διαβιούν υπόδικοι, ισοβίτες, χρήστες ναρκωτικών κ.α.

Ο συγχρωτισμός αυτός δημιουργεί πρόβλημα τόσο στην κοινωνική επανένταξη του ατόμου μετά την αποφυλάκισή του, όσο και στη συμπεριφορά του μέσα στην φυλακή, εφόσον όσο πιο συχνές είναι οι επαφές με παραβατικές συμπεριφορές τόσο πιο πιθανή είναι η εξοικείωση ή ακόμα και αντιγραφή τους.

Σχετικά με τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά (φυλή, εθνικότητα, θρησκεία κλπ) :

Στο χώρο της φυλακής έρχονται σε επαφή άτομα με διαφορετικές παραδόσεις, αξίες, θρησκείες, τα οποία πρέπει να προσαρμοστούν σε ένα κοινό τρόπο ζωής.

Η μεγαλύτερη δυσκολία εντοπίζεται, βασικά, στην επικοινωνία λόγω διαφορετικής γλώσσας.

Η ευκαιρία που προσφέρει το σχολείο στο κατάστημα κράτησης είναι σημαντική ως προς την εκμάθηση μιας κοινής γλώσσας επικοινωνίας, η οποία θα είναι ένα σημαντικό εργαλείο κοινωνικής επανένταξης εφόσον μετά την αποφυλάκιση π.χ. για την διεκδίκηση κάποιας θέσης εργασίας

✖ Δ. Ανασφάλεια

Η ανασφάλεια για κάποιον που μπαίνει για πρώτη φορά στη φυλακή είναι ακόμα μεγαλύτερη όταν προέρχεται από ξένη χώρα > προτιμά έτσι να βρίσκεται μεταξύ συμπατριωτών του (αν υπάρχουν) ή μεταξύ συγκρατουμένων που μιλούν την ίδια γλώσσα.

Στην πραγματικότητα οι συνεχείς συγκρούσεις μεταξύ των κρατουμένων δείχνουν το αντίθετο.

Στην φυλακή που αποτελεί μία μικρογραφία της ευρύτερης κοινωνίας, ο κρατούμενος νιώθει την ανάγκη να ενταχθεί κάπου, πιστεύοντας ότι θα αντιμετωπίσει τις δυσκολίες και θα προσαρμοστεί πιο εύκολα.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Βασικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας της φυλακής :

Ιδιαίτερη γλώσσα : λέξεις άγνωστες που κάνουν ευκολότερη π.χ. την ανταλλαγή απαγορευμένων προϊόντων όπως τσιγάρων

Κώδικας κρατουμένων : ανεπίσημος κανόνας για την άτυπη οργάνωση των κρατουμένων > περιλαμβάνει ορισμένες βασικές αρχές συμπεριφοράς

Ταξικοί ρόλοι : όπως και στην ευρύτερη κοινωνία, ισχύει το δίκαιο του ισχυρότερου.

Αρχηγικό ρόλο διαδραματίζουν συνήθως όσοι εκτίουν μεγάλης διάρκειας ποινές και έχουν σημαντικό κύρος μέσα από επιθετικές και βίαιες ενέργειες οι οποίες τους έχουν εξασφαλίσει, το φόβο των λοιπών κρατουμένων που αναγκάζονται πολλές φορές να ακολουθούν τους κανόνες που αυτού του είδους οι «αρχηγοί» θέτουν.

ΒΙΑ

Η κυρίαρχη ομάδα επιβάλλει τη βία ως κάτι φυσικό, ως ένα μέσο επιβίωσης.

Η βία προέρχεται από :

την προσπάθεια επιβολής του δυνατού στον αδύναμο, από το αίσθημα επιθετικότητας που οι ίδιες οι συνθήκες της φυλακής δημιουργούν, από την απογοήτευση που νιώθουν για την αλλαγή αυτή στη ζωή τους.

Σε κάθε περίπτωση είναι μάταιη και καταστροφική

Μορφές εκδήλωσης βίας :

× Μεταξύ των κρατουμένων

Στην ίδια την ομάδα, όπου ο αρχηγός επιβάλλεται στα μέλη της για την τήρηση των κανόνων. Αν δεν τηρηθούν οι κανόνες τα μέλη τιμωρούνται

Από τη μία ομάδα στην άλλη, νιώθοντας ότι υπερασπίζονται τις αξίες τους αλλά στην ουσία υπερασπίζονται τα συμφέροντα του δυνατού

Η βία μπορεί να είναι :

Λεκτική

Ληστείες

Σωματικές επιθέσεις

Αποκλεισμός

Απειλές

Τραμπουκισμός - Τρομοκρατία

Οι Συνέπειες βίας μεταξύ των κρατουμένων είναι βλαβερές για τον ίδιο τον κρατούμενο αλλά και για τους συγκρατούμενούς του εφόσον έτσι :

Επιβάλλονται αυστηρότερα πειθαρχικά μέτρα.

Περιορίζονται ακόμα περισσότερο οι ελευθερίες τους

Αυξάνεται η ανασφάλεια των κρατουμένων που νιώθουν διπλά φυλακισμένοι, μία φορά στο κλειστό χώρο της φυλακής από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης και μία μέσα στην ομάδα τους στην κοινωνία της φυλακής.

× Βία μεταξύ κρατουμένων και προσωπικού

Έχουν παρατηρηθεί αρκετά περιστατικά άσκησης βίας από το προσωπικό της φυλακής προς τους κρατουμένους

Σε περίπτωση που απειλείται η ασφάλεια, αναγνωρίζεται στο προσωπικό της φυλακής το δικαίωμα να επιβάλλει πειθαρχικές κυρώσεις κατά την κρίση του, από απλή επίπληξη ως απομόνωση.

Οι κρατούμενοι απαντούν με βία στους υπαλλήλους, δίνοντάς τους έτσι την αφορμή για επιλογή των παραπάνω μέτρων τιμωρίας.

Οι κρατούμενοι μπορούν να αντιδράσουν χρησιμοποιώντας το νόμιμο δικαίωμά τους να καταγγείλουν τέτοια περιστατικά

× Εξεγέρσεις

Καταστροφές, λεηλασίες και προσπάθειες για αποδράσεις καταλήγουν σε καταστάσεις μάχης με ανθρώπους να τραυματίζονται ή και να χάνουν τη ζωή τους.

Αποτέλεσμα η απορρύθμιση της καθημερινότητας των κρατουμένων και η καταπάτηση των δικαιωμάτων τους που πρέπει να υπερασπίζονται και από το προσωπικό αλλά και από τους ίδιους τους κρατούμενους

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΚΕΙΜΕΝΑ

- Συλλογιστική διεθνούς προστασίας: η επιβολή ποινής δε μπορεί να στερήσει στον κρατούμενο παρά μόνο την ελευθερία κινήσεων στο χώρο (από το κλειστό περιβάλλον της φυλακής στο ελεύθερο περιβάλλον). Η διαβίωση στα σωφρονιστικά καταστήματα δε μπορεί να στερεί στον κρατούμενο την αξιοπρέπεια που αρμόζει σε κάθε άνθρωπο (Χαΐδου, 2002).
- Χαρακτηριστικές περιπτώσεις διεθνών κειμένων για την προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων:
 - Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ (1948)** > «...κανείς δε μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια όπως και σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη και εξευτελιστική» (άρ. 5),
 - Στοιχειώδεις Κανόνες Μεταχείρισης των Κρατουμένων του ΟΗΕ (1955)** > ρυθμιστικοί κανόνες διαβίωσης εντός της φυλακής, οργάνωση φυλακής (διαχωρισμός κρατουμένων κατά κατηγορίες κ.λπ.), πειθαρχικά μέτρα κ.ά.,
 - Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (1987)** > Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας > Διενέργεια τακτικών επισκέψεων στα κράτη-μέλη για διαπίστωση συνθηκών κράτησης και για ενδεχόμενο εφαρμογής βασανιστηρίων.

(<http://www2.ohchr.org/english/law/> & <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/126.htm>)

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΚΕΪΜΕΝΑ - Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ)

- Κανόνες του Πεκίνου του ΟΗΕ (1985) > επισημαίνεται, μεταξύ των άλλων, η αναγκαιότητα χωριστής κράτησης των ανηλίκων από τους ενήλικους κρατούμενους (άρ. 26 § 3),
- Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ (1989) > προβλέπει την απαγόρευση επιβολής θανατικής ποινής ή/και ισόβιας κάθειρξης (αμετάτρεπτης) σε πρόσωπα κάτω των 18 ετών, καθώς και της υποβολής βασανιστηρίων και απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης σε ανήλικο (άρ. 11-12),
- Σύνολο Ελαχίστων Κανόνων του ΟΗΕ για την Προστασία Ανήλικων Στερημένων της Ελευθερίας τους (1990) > «*Η στέρηση της ελευθερίας πρέπει να εφαρμόζεται σε συνθήκες που διασφαλίζουν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ανηλίκων...*» (άρ. 12),
- Ευρωπαϊκοί Κανόνες για Ανήλικους Παραβάτες υποκείμενους σε κυρώσεις ή μέτρα ασφαλείας του Συμβουλίου της Ευρώπης (Συσταση(2008)11) > «*Στους ανήλικους παραβάτες που στερούνται της ελευθερίας τους πρέπει να διασφαλίζονται μια σειρά ουσιαστικές δραστηριότητες ... και η προετοιμασία για την αποφυλάκιση και την επανένταξη στην κοινωνία*» (άρ. 50 § 1).

Βοηθητικοί παράγοντες

Δημιουργικές ασχολίες όπως θεατρικές παραστάσεις, ζωγραφική, προετοιμασία θεματικών εκδηλώσεων, η έκδοση της σχολικής εφημερίδας, η παρακολούθηση των μαθημάτων του σχολείου κλπ

Το άτομο μαθαίνει να υπακούει σε κανόνες, συνεργάζεται, νιώθει δημιουργικό και ότι μπορεί να είναι μέλος μίας έννομης ομάδας

Αναπτύσσει την κριτική του σκέψη και ανακαλύπτει ικανότητες που ίσως ποτέ δεν ήξερε ότι διαθέτει, και μάλιστα σε τομείς που μπορεί να ακολουθήσει και έξω από την φυλακή, ίσως και επαγγελματικά

Οι κρατούμενοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν μέσα για να εκτονώνονται αλλά και να στείλουν τα μηνύματα που επιθυμούν, χωρίς να προκαλούν την ίδια την τιμωρία τους, όπως γίνεται στην περίπτωση που ασκείται βία

Άλλωστε η ελπίδα για αλλαγή δεν μπορεί να επιβληθεί στον άνθρωπο παρά μόνο να πετύχει όταν ο ίδιος το θελήσει πραγματικά.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ